

Delo, 24. 9. 2014, leto 56/št. 222

Mesto so zgodbe, ki jih pišejo prebivalci

Knjižica Z menoj po mojem mestu Vodnik po Ljubljani skozi spomine njenih prebivalcev – Zelena, zelenjavna in kofetkarska Ljubljana

o se obiskovalec znajde v nenanem mestu, si bolj kot statistiko in letnice, ki jih pozabi naslednji hip, želi spoznati njegovo dušo, ta pa se najlepše azgali iz pripovedovanj ljudi, ki v mestu prebivajo. Kakšna je luša Ljubljane, so se vprašali lovovski udeleženci evropskega projekta Z menoj po mojem mestu. Izluščili so jo iz koščkov lastnih spominov, občutenj in doživetij, pripovedi sosedov, prijateljev, sorodnikov in drugih ljubljancev ter jo natipirali v knjižici z istim naslovom.

MAJA PRIJATELJ VIDEMŠEK

Knjižica je pravzaprav prostovoljna nadgradnja devetih udeležencev projekta Z menoj po mojem mestu, študentov programa Trgi, ulice in stavbe okoli nas na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani, ki ga je oblikovala in ga vodi arhitektka Meta Kutin, tudi vsebinska vodja projekta. Glavna naloga projekta, ki je potekal v okviru učnega partnerstva Grundtvig – v njem je sodelovalo šest evropskih držav, Univerza za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani je bila koordinatorica za Slovenijo –, je bila namreč oblikovati od tri do pet tematskih poti po lastnem mestu, na katerih bi meščani tujim obiskovalcem predstavili svoj kraj tako, kot ga lahko predstavi le tisti, ki v njem biva. Toda vedoželjnost in zagnanost študentov Kutinove sta presegli začrtane meje evropskega projekta in postregli še s tiskano različico opisov tematskih poti in vtisov meščanov ter spremljajočo fotografsko razstavo udeleženke projekta in avtorice številnih fotografij v knjižici, Vide Vilhar Pobegajlo.

»Pri zasnovi in razvoju ogledov, ki smo jih pripravili, je bilo ključno spoznanje, da je mesto to, kar so njegovi prebivalci, to, kar doživljajo, občutijo in povedo. To, kar vidimo z očmi, je le ena plast razu-

mevanja. Ni ga strokovnjaka, ki bi stavbo ljubljanske Opere lahko bolj polno in doživeto opisal kot nekdo, ki je v njej odraščal, delal ali jo obiskoval vse življenje,« v spremni besedi knjižice projekt opiše Kutinova. Čeprav si v okviru programa, ki ga poučuje na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani, prizadeva približati arhitekturo laikom, ki se ne ukvarjajo s prostorom, priznava, da se je morala kot arhitektka ves čas zadrževati, da jim različnih predelov Ljubljane ni poskušala opisati v abstraktnem jeziku, ki ga tako radi uporabljajo arhitekti.

Murgje, ulica »pod drevesom«

»Udeležence, ki so tudi sicer del moje študijske skupine pri programu Trgi, ulice in stavbe okoli nas, sem prosila, naj o predelih Ljubljane, ki so jim ljubi, napišejo zgodbico. Pustila sem jim, da delajo po svoje, nisem jih omejevala, nato sem zgodbam dodala rep in glavo.« Iz njihovih zapisov so se izostrile tri rdeče niti kot »posamezne prepoznane značilnosti utripa Ljubljane in njenih prebivalcev«: »ljubezen do narave, ki je povezana z bogatim zelenjem okoli mesta«, »strast do pridelovanja lastne zelenjave«, ki po mnenju Kutinove izhaja iz časov, »ko so si starotržani za preživetje pomagali z gredicami, stisnjenimi na malih zaplatah zemlje znotraj mestnega obzidja«, in »kavarniško življenje, ki je od nekdaj oblikovalo kulturni utrip mesta«. Te rdeče niti so v knjižici predstavljene kot tri tematske poti po Ljubljani, ki jih spremljajo pripovedi udeležencev programa, njihovih prijateljev, znancev in drugih meščanov, ki so bili z njimi pripravljeni deliti spomine.

V poglavju Kultura prebivanja na robu Barja stanovalc Murgelj Arif z anekdoto opiše svojo sosesko: »Nekoč sem pred hišo urejal grmičevje, ko je mimo prišel neznan gospod. Oziral se je okrog sebe, videti je bil vesel, da me je ugledal. Vprašal sem ga, ali koga išče. Pritrdil je in dodal, da je na žalost pozabil priimek. Ko

sem ga vprašal za naslov, je rekel: 'Tudi ta mi je ušel iz glave. Vem le, da ti ljudje živijo pod nekim drevesom.' Pomagati mu, žal, nisem mogel, saj so vse ulice v Murglah, in teh je veliko, poimenovane po drevesih – Pod vrbaŋni, Pod bresti, Pod kostanji ...»

V opisu elitne ljubljanske soseske kot ene od točk na tematski poti po robu Barja, ki ga je v nadaljevanju knjižice dodala Meta Kutin, bralec spozna vzrok takšnega poimenovanja murgelskih ulic. Naselje pritič-nih atrijskih hiš, ki sta jih avtorja Marta in France Ivanšek »prinesla iz Švedske kot alternativo takratnemu trendu hitre gradnje stanovanjskih stolpnici«, je bilo že od začetka

vraščeno v naravo. Izhodišče za lokacijo današnjih cest v naselju so bili namreč naravni drevoredi velikih dreves ob barjanskih jarkih.

Bralec, ki se bo fizično podal po prvi tematski poti, bo postal še pred cerkvijo sv. Mihaela v Črni vasi arhitekta Jožeta Plečnika, se sprehodil po opazovalnici ptic pri vasi Brest, si ogledal najstarejše kolo, ki ga hranijo v ljubljanskem mestnem muzeju, in Ljubljano obkrožil po »Poti spominov in tovarštva«, zeleni aveniji, ki Ljubljance »povezuje z zelenimi kraki mesta«.

Če bo sledil poti ljubljanske ledenke, ki jo opisuje drugo poglavje, bo izlet začel ob Gradaščici, rečici na jugu Ljubljane, ki ločuje dve

nekdanji predmestji, Trnovo in Krakovo. Prav posebna kraja sta to, nič ne dišita po mestu, in samosvoja sta že od nekdaj. V Krakovem, nekdanji predmestni vasi ribičev, ki so živeli blizu še nereguliranih bregov Ljubljanice in Gradaščice, so živeli prebivalci, ki jih je tja nasedel nemški viteški red. Najstarejši Krakovčan, 94-letni gospod Ciril, rad obudi spomine na arhitekta Plečnika, ki je vsak dan od doma za trnovsko cerkvijo skozi Krakovo hodil v službo na današnjo fakulteto za arhitekturo. »Arhitekt Plečnik je rad hodil po Krakovem in komentiral spremembe. Naš vrt se razprostira ob velikem delu Krakovske ulice in je zelo na očeh. Moj

oče je ob ulici postavil novo vrtno ograjo in Plečnik se je med sprehodom zavzel za to, da naj bo plot lesen. Da v Krakovo kovinska ograja ne sodi. In tako je bilo in še danes ga imamo. Nazadnje so mi ga prebarvali filmarji, ki so tu snemali.«

Dobiva se na kavi

Za krakovskimi hišami se še danes na ozkih parcelah razprostirajo dolgi vrtovi, na katerih so krakovske žene pridelovale različno zelenjavo, tudi krhko in hrustljivo ledenko, in jo s cizami vozile na osrednjo mestno tržnico, s prihodki od prodaje pa so prispevale k skromnemu družinskemu proračunu. Krakovo so zato daleč naokoli poznali kot

Solatendorf, Solatno vas. Še dana »Krakovo deluje kot samostojen svet, znotraj drugega obstoječega sveta. Od nekdaj se mi je to zdel idealno mesto za bivanje, ker si centru dogajanja, hkrati pa odmi knjen, kot bi živel na vasi,« mer Janja, igralka in prebivalka Krakovega. Pohodnik po tej tematski poti si bo poleg značilnih krakovskih hišic in vrtov ogledal Plečnikov hišo in se sprehodil po Plečnikov »kopni osi« mimo številnih njegovih del.

V tretjem poglavju, naslovljenem Srečevanja – med kulturo i prijatelji, pričevalci Ljubljano predstavijo kot mesto družabnih ljudi kjer se vsako srečanje konča o pijači, najraje skodelici kave. Duša mentorica na Univerzi za tretje življenjsko obdobje, se kavarnarica Slo spominja iz pripovedovanj staršev: »Moja mama in oče sta se spoznala v kavarni Slon in sta se vzela kmalu po tistem, bojda zato, ker je bil mama edina ženska, ki je tri ur skupaj poslušala očetove pripovedi. V kavarni Slon so igrali glasbene niki in tudi plesalo se je.« Novina v pokoju Janko doda svojo anekdoto, povezano s kavarno Nebotičnik, ki je slovela kot najmodernejša v Kraljevini Jugoslaviji. »S prihodno ženo sva se zmenila, da se srečav kje drugje kot pod stavbo z najslabnejšo kavarno in najlepšim razgledom v mestu. Dolgo sem čaka ob glavni ulici in zato prvič opazi epigraf arhitekta, očitno ponosi podpis, Felic Vladimir Šubic – arhitekt. Čakal sem, a nisem dočakal. Kasneje mi je povedala, da me je čakala na drugem koncu, v prevoznici privlačni pasaži Nebotičnika, polni trgovin – prvi tovrstni v Ljubljani.«

Knjižica niza še številne druge biserje iz spomina anonimnih – a zati nič manj pomembnih – Ljubljančanov. Dokler ne poide, je brezplačno na voljo na Univerzi za tretje življenjsko obdobje. Meta Kutin si želi njenega prevoda v angleščino in nadgradnje z novimi tematskimi potmi in zemljevidi po Ljubljani, ki bi prav prišli tujim turistom. »Ide je še ogromno!« vzklizne.

Le tisti, ki razume prostor, lahko konstruktivno pomaga pri njegovem izboljševanju, meni arhitektka Meta Kutin. FOTO JURE ERŽEN